

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Az alapvető jogok biztosának

JELENTÉSE

az AJB-260/2023. számú ügyben
a Pest Vármegyei Kormányhivatal Pilisvörösvári Járási Hivatala
Gyámügyi Osztályának ideiglenes hatályú elhelyezés és az ideiglenes
hatályú elhelyezés felülvizsgálata iránt folytatott eljárásaival
összefüggésben

Előadó: dr. Filip Ildikó

Érintett szerv:

Pest Vármegyei Kormányhivatal Pilisvörösvári Járási Hivatalának
Gyámügyi Osztálya

2023.

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-260/2023. számú ügyben**

A vizsgálat megindítása

A panaszos szülők a Pest Vármegyei Kormányhivatal Pilisvörösvári Járási Hivatala Gyámügyi Osztályának (a továbbiakban: gyámhivatal) a gyermeküket ideiglenes hatállyal elhelyező döntését, valamint a gyámhivatalnak az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálatára irányuló elhúzódo eljárását sérelmezve fordultak a Hivatalomhoz.

A panaszbeadvány szerint a gyámhivatal 2022. június 22-én döntött a panaszosok gyermekének ideiglenes hatályú elhelyezéséről és az első panaszbeadvány benyújtásáig, azaz 2022. augusztus 24-ig nem hozott döntést az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálata tárgyában. A gyámhivatal által a felülvizsgálat során a panaszbeadvány benyújtásáig megtett eljárási cselekmények alapján a panaszosok feltételezték, hogy az érdemi döntés meghozatala csak jelentős határidő-túllépést követően várható a gyámhivaltól.

Tekintettel arra, hogy a panaszbeadvány alapján felmerült a jogállamiság elvével, a jogbiztonság követelményével, a gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával, valamint a tisztességes hatósági eljáráshoz való joggal összefüggő visszásság gyanúja, az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 18. § (1) bekezdése alapján vizsgálatot indítottam. A vizsgálat eredményes lefolytatása érdekében az Ajbt. 21. § (1) bekezdés b) pontja és (2) bekezdése alapján részletes tájékoztatást kértem a Pest Vármegyei Kormányhivatal (a továbbiakban: Kormányhivatal) vezetőjétől.

Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek

- a jogállamiság elve és a jogbiztonság követelménye: *„Magyarország független demokratikus jogállam.”* (Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés);
- a tisztességes hatósági eljáráshoz való jog *„Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék.”* (Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdés);
- a gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való joga: *„Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.”* (Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés).

Az alkalmazott jogszabályok

- a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.);
- a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.);
- az általános közgazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (a továbbiakban: Ákr.);
- a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet, (a továbbiakban: Gyer.);
- a gyermekvédelmi és gyámügyi feladat- és hatáskörök ellátásáról, valamint a gyámhatóság szervezetéről és illetékességéről szóló 331/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Gyszr.).

A megállapított tényállás

A rendelkezésre álló iratok alapján a *következő tényállás rögzíthető.*

A gyámhivatal 2022. február 2-án *hivatalból védelembe vételi eljárást indított* a panaszosok gyermekének ügyében. Az eljárás során a pilisvörösvári Városi „Napos Oldal” Szociális Központ Család- és Gyermekjóléti Központ (a továbbiakban: gyermekjóléti központ) a gyermek védelembe vételét javasolta a gyermeknél fennálló szuicid veszély és a családhoz kapcsolódó működési problémák miatt. 2022. június 16-án a gyermek pszichológusa jelezte a gyámhivatal felé, hogy családi konfliktusok és a gyermekben ennek hatására kialakult pszichés feszültség miatt tartani lehet attól, hogy a gyermek önmagára veszélyeztető magatartást tanúsít. A gyermek a gyámhivatal kérésére már e napon bekerült a fővárosi Vadaskert Gyermek és Ifjúságpszichiátriai Kórház és Szakambulanciára.

A gyámhivatal a védelembe vételi eljárás során a 2022. június 22-én kelt PE-12/GYAM/222-34/2022. számú döntésében a *gyermek ideiglenes hatályú elhelyezéséről* döntött, és a gyermeket lakásotthonban helyezte el. A határozat indokolása szerint az ideiglenes hatályú elhelyezésre azért került sor, mert a gyermek és a szülők között fennálló konfliktusa miatt folyamatosan fennáll az önsértés veszélye, így a gyermek családi környezetben hagyása jelentős és helyrehozhatatlan károsodást okozhat a gyermek testi és érzelmi fejlődésében. 2022. június 30-án kelt PE-12/GYAM/2022-46/2022. számú határozatával a gyámhivatal a PE-12/GYAM/222-34/2022. számú döntés rendelkező részét kiegészítette és gyermekvédelmi gyámot rendelt a gyermek számára, valamint szabályozta a szülői kapcsolattartást.

2022. június 25-én a nagyszülőknek a gyermek családbafogadására irányuló nyilatkozatának a gyámhivatalhoz történő benyújtásával a szülők kérelmezték a gyermek családbafogadásának engedélyezését. A Kormányhivatal vezetőjének tájékoztatása szerint az eljáró hatóság az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálata során vizsgálta, hogy van-e olyan hozzátartozó, aki alkalmas a gyermek nevelésére, gondozására. Kifejezetten vizsgálták a nagyszülő általi családbafogadás lehetőségét is, de a kérelmet végül – a korlátozottan cselekvőképes kiskorú családbafogadással kapcsolatos véleményét figyelembe véve – elutasították.

A gyámhivatal 2022. július 11-én megkezdte az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálatát. Az eljárás során megkeresték az Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálat Pest Megyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálatát (a továbbiakban: gyermekvédelmi szakszolgálat) a gyermek szakértői vizsgálatának elvégzésére, valamint javaslatételre kérték fel a gyermekjóléti központot. A gyermekvédelmi szakszolgálat 2022. július 12-én kelt levelében tájékoztatta a gyámhivatalt arról, hogy *a szakmai véleményét a vizsgálatok magas számára tekintettel nem tudja határidőre elkészíteni.* Végül 2022. augusztus 16-án sor került a szakértői vizsgálatra, és a szakértői bizottság szakmai véleménye 2022. szeptember 8-án készült el. A szakmai vélemény beérkezését követően a gyámhivatal javaslatételre hívta fel a gyermekvédelmi szakszolgálat elhelyezési csoportját.

Az elhelyezési csoport javaslata – többszöri felszólítását követően – 2022. december 2-án érkezett meg a gyámhivatalhoz. Az elhelyezési csoport az ideiglenes hatályú elhelyezés megszüntetésére tett javaslatot. A szakértői bizottság szakmai véleményére támaszkodva a gyámhivatal a felülvizsgálati eljárás során a szülők szülői alkalmasságának vizsgálatára 2022. december 5-én igazságügyi szakértőt rendelt, aki 2023. január 11-én megküldte szakértői véleményét a gyámhivatal részére. 2023. január 26-án a gyámhivatal tárgyalást tartott, melyen meghallgatta a szülőket, a gyermekjogi képviselőt, a lakásotthon vezetőjét, az esetmenedzsert, valamint a korlátozottan cselekvőképes kiskorút. A gyermekvédelmi gyám nyilatkozatát írásban tette meg, a gyermeket a szülők jelenléte nélkül hallgatták meg.

A gyermek úgy nyilatkozott, hogy nem szeretne hazamenni, a lakásotthonban szeretne maradni, szereti az új iskolát, ahová jár, ott szeretne leérettségizni. A nagyszülői

családbafogadási kérelem vonatkozásában a gyermek elmondta, hogy nem szeretne a nagyszülőkhöz kerülni.

A gyámhatóság a beszerzett bizonyítékok birtokában ismét felhívta az gyermekvédelmi szakszolgálat elhelyezési csoportját az egyéni elhelyezési terv és javaslat megküldésére, amely 2023. február 23-án érkezett meg. A gyámhivatal 2023. március 2-án kelt PE-12/GYAM/72-32/2023. számú határozatával az ideiglenes hatályú elhelyezést megszüntette és a gyermeket nevelésbe vette. E napon kelt PE-12/GYAM/72-31/2023. számú határozatával a gyámhivatal a családbafogadás iránti kérelmet elutasította.

A Kormányhivatal vezetője megkeresésemre küldött válaszlevelében arról tájékoztatott, hogy a gyámhivatal az ideiglenes elhelyezés felülvizsgálati eljárásában az ügyintézési határidőt túllépte, de az ügy elhúzódása *nem gyámhivatali hatáskörben felmerült késedelemből* származik mivel a gyermekvédelmi szakszolgálat elhelyezési csoportja javaslatának beszerzése nélkül az ügyben megalapozott érdemi döntés meghozatalára nem kerülhetett sor.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatáskör tekintetében

A feladat- és hatáskörömet, valamint ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságaimat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 1. § (2) bekezdés a) pontja alapján az alapvető jogok biztosa tevékenysége során – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek jogainak védelmére. Az Ajbt. 18. § (1) bekezdése szerint az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint a hatóság tevékenysége vagy mulasztása a beadványt tevő személy alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár, feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási pert – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.

Az Ajbt. 18. § (2) bekezdés a) pontja szerint az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó szerv közszolgáltatást végző szervnek minősül. A Gyvt. 16. § (1) bekezdése szerint a gyermekek védelmét biztosító hatósági feladat- és hatásköröket a helyi önkormányzat képviselő-testülete, illetve a gyámhatóság gyakorolja. A Gyszr. 1. § (1) bekezdése szerint a gyámhatóság feladat- és hatáskörét a települési önkormányzat jegyzője, a fővárosi és megyei kormányhivatal gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörében eljáró járási (fővárosi kerületi) hivatala, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörében eljáró fővárosi és megyei kormányhivatal gyakorolja. Mindezek alapján az ügyben érintett hatóságra kiterjed a vizsgálati hatásköröm.

II. A vizsgált alapjogok és elvek tekintetében

Az alapvető jogok biztosa egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggés-rendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi tesztek.

A jelentés megállapításai kapcsán hivatkoznom kell arra, hogy az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy *„az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül*

hagyását kell indokolni”. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény Negyedik Módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi érveléssel azt mondta ki, hogy „*az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.*”

Ha összevetjük az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében, illetve a XVI. cikk (1) bekezdésében foglaltakat a korábbi Alkotmány 2. § (1) bekezdésének, illetve 67. § (1) bekezdésének a szövegével, akkor az állapítható meg, hogy a vizsgálat tárgyát képező jogállamiság elve és a gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való joga tekintetében nem hoz olyan koncepcionális változást az Alaptörvény szövege, mely a korábbi alkotmánybírósági gyakorlat elvetését, átértékelését alátámasztaná. Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok értelmezése során – ellenkező tartalmú alkotmánybírósági döntés megszületéséig – irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, és azt követően meghozott határozataiban, azok indoklásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket. A tisztességes eljárás jogának érvényesülése kapcsán érdemes kiemelni, hogy külön alkotmányi rendelkezés nevesíti a *tisztességes hatósági eljáráshoz való jogot*.

1. Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése szerint *Magyarország független, demokratikus jogállam*. Az Alkotmánybíróság több határozatában rámutatott, hogy a jogállam nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság. Az Alkotmánybíróság a 30/2012. (VI. 27.) AB határozatában kimondta, hogy az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése és az Alkotmány 2. § (1) bekezdése azonosan deklarálja a jogállami klauzulát, tehát az eddig kialakított alkotmánybírósági gyakorlat továbbra is releváns. Az Alkotmánybíróság szerint a jogbiztonság az állam kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is *világosak, egyértelműek*, működésüket tekintve *kiszámíthatóak és előreláthatóak* legyenek a norma címzettjei számára. A jogállamiság elvéből folyó követelmény a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége: a közhatalommal rendelkező szervek a *jog által megállapított működési rendben*, a polgárok számára megismerhető, kiszámíthatóan szabályozott *korlátok között* fejtik ki tevékenységüket.

Nem hagyható figyelmen kívül, hogy a *kiszámíthatóság és az eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az egyes alanyi alapjogok védelmével*, mintegy kölcsönösen feltételezik egymást. Az alapjogok valódi érvényesülését képes kiüresíteni, megbénítani a szabályozás vagy a jogalkalmazás hibáiból, zavarából adódó kiszámíthatatlanság, az eljárásra vonatkozó garanciális szabályok félre tétele, figyelmen kívül hagyása. Érdemes utalni itt arra az alkotmánybírósági tézisre, amely szerint közvetlen alkotmányi garanciák *gazdaságossági és célszerűségi okokból*, az eljárás egyszerűsítése vagy az időszűrés követelményének érvényesülése címén *sem mellőzhetők*.

2. Az Alaptörvény XXIV. cikke immár kinyilvánítja a *tisztességes eljáráshoz való jogot*. Az Alkotmánybíróság döntéseiben felhívta a figyelmet arra, hogy a jogállamiságnak számos összetevője van. Irányadó alkotmánybírósági tézis, hogy a jogállamiság elvéből folyó egyik legfontosabb alapkövetelmény a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége: a közhatalommal rendelkező szervek a *jog által megállapított működési rendben*, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok között fejtik ki

tevékenységüket. A közigazgatás törvényessége akkor valósul meg, ha jogilag szabályozott eljárási keretek között működik, a jogkorlátozásra adott felhatalmazást pedig törvényi szinten pontosan kell meghatározni. Nem hagyható figyelmen kívül továbbá, hogy a kiszámíthatóság – beleértve az egységes jogalkalmazást – és az eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az egyes alanyi alapjogok, szabadságjogok védelmével, mintegy kölcsönösen feltételezik egymást. Az ügyfél közigazgatási határozathozatalra vonatkozó joga nem tehető függővé attól, hogy a közigazgatási szerv milyen időpontban hajlandó dönteni a hatáskörébe utalt ügyben. A közigazgatásnak ugyanis alkotmányos kötelessége, hogy a hatáskörébe utalt ügyben, az erre megszabott idő alatt érdemi döntést hozzon. A közigazgatási eljárás nem nélkülözheti a kötelező ügyintézési határidőket.

3. *A gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése rögzíti.* A gyermeket főszabályként minden olyan alapvető jog megillet, mint bármely más embert, de ahhoz, hogy a jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt a felnőtté váláshoz. Erre tekintettel kifejezetten a gyermekek jogaként rögzíti a törvény a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemre és gondoskodásra való jogot. E védelemre és gondoskodásra a gyermek mindenkivel szemben igényt tarthat. Ennek megfelelően a gyermek szülei, családja, az állam és a társadalom valamennyi tagja is köteles a gyermek jogait tiszteletben tartani, és a társadalom fennmaradásának zálogaként biztosítani számára a megfelelő fejlődéséhez szükséges feltételeket. A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga az állam kötelességét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődése intézményes védelmére. A gyermek, mint az alapjogok alanya oldalán az életkorból adódó hátrányokat az állam oldaláról az az intézményvédelmi kötelezettség egyenlíti ki, hogy az államnak aktívan kell cselekednie a gyermekek alapvető jogainak előmozdítása, érvényesülése és védelme érdekében.

Ezt az alaptételt rögzíti az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének preambuluma is: a gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen megfelelő jogi védelemre, születése előtt és születése után egyaránt. A Gyermekjogi Egyezmény 1991-től a magyar belső jog részévé vált, részes államként Magyarország kötelezettséget vállalt a gyermekkel foglalkozó és védelmét biztosító intézmények létesítésre, valamint ezen intézményekben a jogszabályoknak megfelelő szakmai létszám, szakértelem, biztonság, az egészséges környezetet biztosítására. A Gyermekjogi Egyezmény 3. cikke alapelveként minden gyermekekkel kapcsolatba kerülő intézményt és hatóságot a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárásra, döntésre kötelez.

A Gyermekjogi Egyezmény 9. cikke továbbá rögzíti, hogy a részes államok gondoskodnak arról, hogy a gyermeket szüleitől, ezek akarata ellenére, ne válasszák el, kivéve, ha az illetékes hatóságok, bírói felülvizsgálat lehetőségének fenntartásával és az erre vonatkozó törvényeknek és eljárásoknak megfelelően úgy döntenek, hogy ez az elválasztás a gyermek mindenképp felett álló érdekében szükséges. Ilyen értelmű döntés szükséges lehet bizonyos különleges esetekben, például akkor, ha a szülők durván kezelik vagy elhanyagolják gyermeküket, illetőleg ha különválva élnek és dönteni kell a gyermek elhelyezéséről.

III. Az ügy érdemében

Jelen ügyben a *gyámhivatal ideiglenes hatályú elhelyezésről szóló döntését* és az azt kiegészítő határozatot, valamint *az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálatára irányuló eljárás*, a továbbá a felülvizsgálat keretein belül a *családbafogadási kérelem vizsgálatára irányuló eljárás időbeli elhúzódásának okait, körülményeit és következményeit*, valamint *az ideiglenes hatályú elhelyezés során a szülői felügyelet alakulását és a gyámrendelés feltételeinek meglétét* vizsgáltam.

1. Az ideiglenes hatályú elhelyezés, a szülői felügyeleti jog, gyermekvédelmi gyám kirendelése

A gyámhivatal PE-12/GYAM/222-34/2022. számú határozatával az ideiglenes hatályú elhelyezés elrendeléséről döntött. A Gyvt. 72. § (4) bekezdése szerint, ha a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezésére azért kerül sor, mert a gyermek felügyelet nélkül marad, testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését családi környezete vagy önmaga súlyosan veszélyezteti, és emiatt azonnali elhelyezése szükséges, akkor az ideiglenes hatályú elhelyezéstől kezdődően a szülő gondozási, nevelési joga szünetel. E tényt a gyámhivatali határozat megállapította.

Az ideiglenes hatályú elhelyezés a szülői felügyeleti jogok közül csak a nevelés, gondozás jogát érinti, egyebekben a gyermek törvényes képviselőjét, vagyonának kezelését ideiglenes hatályú elhelyezés időtartama alatt főszabályként a szülők látják el. A Gyvt. meghatározza a főszabály alóli kivételeket, vagyis azokat az eseteket, amikor a szülők a szülő felügyeleti jogukat nem tudják gyakorolni, vagy nem gyakorolhatják, és ezekben az esetekben gyermekvédelmi gyám kirendelésére kell, hogy sor kerüljön.

A Ptk. 4:230. § b) pontja szerint gyermekvédelmi gyámság alá tartozik az a gyermek, akit ideiglenes hatállyal gyermekvédelmi nevelőszülőknél, gyermekotthonban vagy más bentlakásos intézményben helyeztek el, és szülője ellen a szülői felügyelet megszüntetése iránti per indult. A Ptk. rendelkezéseivel összhangban, illetve azt kiegészítve a Gyvt. a gyermekvédelmi gyám kirendelésének további eseteit határozza meg. A Gyvt. 84. § (1) bekezdés c) és e) pontja szerint a gyámhatóság a gyermek részére gyermekvédelmi gyámot rendel akkor, ha a gyermek szülei ismeretlen helyen tartózkodnak, vagy ha a szülők bármilyen más okból nem gyakorolják szülői felügyeleti jogukat, és egyik esetben sem lehetséges családbafogadó gyám kirendelése, illetve ha a gyermek ismeretlen szülőktől származik.

A gyámhivatal az ideiglenes hatályú elhelyezést elrendelő döntésében rögzítette, hogy a gyermek részére gyermekvédelmi gyám rendeléséről majd külön határozatban dönt. E döntésére is figyelemmel a gyámhivatal PE-12/GYAM/2022-46/2022. számú határozatában gyermekvédelmi gyámot rendelt a gyermek részére.

A feltárt körülmények alapján a gyámhivatal a vizsgált esetben úgy rendelt gyermekvédelmi gyámot a gyermek részére, hogy nem indított pert a szülői felügyelet megszüntetése iránt.

A Gyvt. 73. § (1) bekezdés c) pontja alapján a gyámhivatalnak lehetősége van a szülői felügyelet megszüntetése iránti perindításra. A hivatkozott jogszabályi rendelkezés szerint az ideiglenes hatályú elhelyezést követően annak elrendelésétől hatvan napon belül a gyámhivatal pert indít az ideiglenes hatályú elhelyezés fenntartása vagy megváltoztatása mellett a szülői felügyelet megszüntetése iránt.

A szülői felügyelet megszüntetésének eseteit a Ptk.¹ szabályozza, az iratok alapján pedig megállapítható, hogy a panaszolt ügyben a per megindításának jogszabályi feltételei nem álltak fenn.

A perindítás eredményezte volna a szülői felügyeleti jog szünetelését. Perindítás hiányában azonban a szülői felügyeleti jog szüneteléséről jelen helyzetben nem beszélhetünk.

A szülői felügyeleti jog szünetelése viszont a Ptk. 4:230. § b) pontja és a Gyvt. 84. § (1) bekezdés a) pontja szerint is feltétele a gyermekvédelmi gyám kirendelésének.

A gyámhatóság ugyan ideiglenes hatállyal gyermekotthonban helyezte el a gyermeket, de ez önmagában nem lehet jogalapja a gyermekvédelmi gyám rendelésének, tekintettel arra, hogy a kirendelés garanciális feltétele mind a Ptk., mind a Gyvt. rendelkezései alapján, hogy a

¹ Ptk. 4:191. § (1) bekezdés a) és b) pontja: A bíróság megszünteti a szülői felügyeletet, ha a szülő felróható magatartásával gyermeke javát, különösen testi jólétét, értelmi vagy erkölcsi fejlődését súlyosan sérti vagy veszélyezteti; vagy a gyermeket más személynél helyezték el vagy nevelésbe vették, és az a szülő, akinek szülői felügyeleti joga szünetel, a gyermek elhelyezésére vagy a nevelésbe vételre okot adó magatartásán, életvitelén, körülményein önhibájából nem változtat.

gyámhivatal pert indít a szülői felügyelet megszüntetése iránt, azonban ez utóbbi nem történt meg.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a gyámhivatal a szülői felügyeleti jog szünetelésének hiányában az irányadó jogszabályi rendelkezések téves értelmezésével, illetve alkalmazásával a gyermekvédelmi gyám perindítás nélküli kirendelésével jogellenesen korlátozta a szülők szülői felügyeleti jogát, és ezzel a jobbiztonság követelményével, illetve a panaszosok tisztességes eljáráshoz való jogával összefüggő visszásságot okozott.

2. Az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálata

Utalnom kell arra, hogy a gyermek a testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését, egészséges felnevelkedését, jólétét biztosító *saját családi környezetében történő nevelkedéshez való jogát a Gyvt. a gyermek alapjogaként deklarálja.* A Gyvt. 7. § (1) bekezdése szerint – *a Gyermekjogi Egyezmény 9. cikkével összhangban* – a gyermek szüleitől csak saját érdekében, törvényben meghatározott esetekben és módon választható el, az ideiglenes hatályú elhelyezést a gyámhivatalnak minden esetben felül kell vizsgálnia. Az Ákr. az alapelvei között rögzíti a hatóságnak *a jogszabályban meghatározott határidőn belül, észszerű időben való eljárási kötelezettségét.* Az Ákr. 4. §-a alapján a hatóság a hatékonyság érdekében úgy szervezi meg a tevékenységét, hogy az az eljárás résztvevőinek a legkevesebb költséget okozza, és – a tényállás tisztázására vonatkozó követelmények sérelme nélkül, a fejlett technológiák alkalmazásával – *az eljárás a lehető leggyorsabban lezárható legyen.*

A Gyvt. 73. § (1) bekezdés a) - d) pontjai az ideiglenes hatályú elhelyezés *felülvizsgálati időpontjaira* az Ákr. általános rendelkezését felülírva speciális határidőt határoz meg. Mindezek alapján a gyámhatóságnak az ideiglenes hatályú elhelyezés elrendelésétől számított 21, 30, 45, illetve 60 napon belül kell érdemben dönteni a gyermek további sorsáról.

Hangsúlyozom, hogy az Alkotmánybíróság 114/2010. (VI. 30.) AB határozatában rámutatott arra, hogy az ideiglenes hatályú elhelyezés jelentős mértékben korlátoz alapvető jogot, nevezetesen a szülő gondozási, nevelési jogát, ezért érdemi döntésnek minősül, ebből következően pedig a döntéssel szemben jogorvoslati jogot biztosítani kell. Az ideiglenes hatályú elhelyezés minden érintett, mind a gyermek, mind a szülő család jogi helyzetét lényegesen befolyásolja, rájuk nézve drasztikus beavatkozást jelent, hiszen a szülő a gyermek neveléséből, gondozásából ezalatt az idő alatt teljes mértékben ki van zárva. Mindezekből nem csak a jogorvoslatihoz való jog biztosítása, hanem *az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálatának a döntést követő azonnali megkezdése* is következik.

A rendelkezésekre álló iratok és információk szerint a gyámhatóság felülvizsgálati eljárását hivatalból 2022. július 11-én indította, és az első eljárási cselekményét is ugyanekkor, a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezését (2022. június 22.) követő *19 nap elteltével* tette meg.

A felülvizsgálati eljárás során a gyámhivatal az eljárás megindításával egyidejűleg megkereste a gyermekvédelmi szakszolgálatot, hogy szakértői bizottsága készítse el a gyermek vonatkozásában a szakmai véleményét, és tegyen javaslatot a gyermek szülővel való kapcsolattartásának módjára, formájára és helyére, valamint tegyen javaslatot a szükséges gyermekvédelmi intézkedésekre és azokat küldje meg a gyámhivatal részére.

A Gyer. 103. § (2) bekezdése szerint a gyámhivatal a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezését vagy a gyermek nevelésbe vételére irányuló eljárás megindítását követő *5 napon belül*, vagy a gyermek nevelésbe vételével egyidejűleg megkeresi a gyermekvédelmi szakszolgálatot, hogy készítse elő az elhelyezési javaslatot és az egyéni elhelyezési tervet, kivéve, ha ideiglenes hatályú elhelyezés esetén a gyermek másik szülőnél vagy más személynél történő elhelyezésének vizsgálata még folyamatban van. A gyermekvédelmi szakszolgálat a gyámhivatal megkeresését követően haladéktalanul intézkedik a vármegyei (fővárosi) gyermekvédelmi szakértői bizottságnál a Gyvt. 79. § (1) bekezdése szerinti szakmai vélemény

elkészítése érdekében. Ha az illetékes vármegyei (fővárosi) gyermekvédelmi szakértői bizottság nem tud *20 napon belül* szakmai véleményt készíteni az elhelyezési javaslatához, azt a gyermekvédelmi szakszolgálat *haladéktalanul jelzi* a gyámhivatal számára. Ez esetben a gyámhivatal az illetékességi területén kívüli vármegyei (fővárosi) gyermekvédelmi szakértői bizottságot kér fel a szakmai vélemény elkészítésére, ha annak a megkereséstől számított 20 napon belüli elkészítését az újonnan felkért vármegyei (fővárosi) szakértői bizottság vállalja.

A gyámhivatal a Gyer. 103.§ (2) bekezdésén foglaltaknak *nem tett eleget*, hiszen a gyermekvédelmi szakszolgálatot *csak az ideiglenes hatályú elhelyezést követő 19. napon kereste meg*. A gyermekvédelmi szakszolgálat a megkeresés kézhezvételét követően azonnal jelezte a gyámhivatal felé, hogy szakértői véleményt nem tudja 20 napon belül elkészíteni. A jelzést a gyámhivatal tudomásul vette, *más gyermekvédelmi szakértői bizottságot azonban nem keresett a szakmai vélemény elkészítésére*. A gyermekjóléti központ 2022. augusztus 19-én a javaslat elkészítésére határidő hosszabbítást kért a Szakértői Bizottság szakmai véleményére várva. A gyermek 2022. augusztus 16-i szakértői vizsgálatát követően a Szakértői Bizottság szakmai véleményét 2022. szeptember 8-án rögzítették a „Gyermekeink védelmében” elnevezésű rendszerben. A szakértői bizottság véleménye a 20 napos határidőt túllépve, *49 nap késedelemmel érkezett meg a gyámhivatalhoz*, amely szerint „a szülők szülői alkalmassági vizsgálatának elvégzését követően a gyermek hazagondozásának megfontolása javasolt”.

A gyámhivatal tehát *már 2022. szeptember 8-án megkapta* a szakértői bizottság szakmai véleményét. A gyámhivatal ezt követően több alkalommal sürgette a gyermekvédelmi szakszolgálat elhelyezési csoportjának javaslatételét, amely 2022. december 2-án érkezett meg a gyámhivatalhoz, és elsődlegesen az ideiglenes hatályú elhelyezés megszüntetését javasolta a gyámhivatalnak, mivel a gyermek érdekét a családban való nevelkedés szolgálná.

A gyermekjóléti központ 2022. október 18-án küldte meg helyzetértékelését a gyámhivatal részére, amelyben az ideiglenes hatályú elhelyezés megszüntetését és a gyermek védelembe vételét javasolta. A gyermekvédelmi gyám 2022. november 2-án kelt javaslata megegyezett a gyermekvédelmi szakszolgálat javaslatával.

A szakértői bizottság 2022. szeptember 8-án rögzített szakmai véleményében a gyermek hazagondozásának megfontolását javasolta a szülők szülői alkalmasságának vizsgálatát követően. Álláspontom szerint a gyámhivatal már ekkor birtokába került azon információknak, amelyek alapján a szülői alkalmasság vizsgálatának szükségességéről dönteni tudott, mégis *csak jelentős késedelemmel 2022. december 5-én intézkedett az igazságügyi szakértő kirendelésének ügyében*. Az elhelyezési csoport azon javaslata, amelyre hónapokat várt a gyámhivatal az eljárási cselekmény, azaz a szakértő kirendelése szempontjából nem volt releváns, annak megléte az eljárást lezáró érdemi döntés meghozatalához szükséges. A gyámhivatalnak a gyermekjóléti központ és a gyermekvédelmi gyám javaslatának megismerését követően is *lehetősége lett volna a szakértő kirendelésére*, ha azt szükségesnek látta, ám ezek megérkezését követően is az elhelyezési csoport javaslatára várt.

Érdemi döntését a gyámhivatal végül az igazságügyi szakértői vélemény elkészítését követően megtartott *tárgyalás után hozta meg*. A gyámhivatal ismét megkereste a gyermekvédelmi szakszolgálatot az egyéni elhelyezési terv és javaslat elkészítésének érdekében, amely 2023. február 23-án érkezett meg a gyámhivatalhoz. 2023. március 2-án a gyámhivatal az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálata iránti eljárásban meghozta az érdemi döntését, mellyel az ideiglenes hatályú elhelyezést megszüntette és a gyermeket nevelésbe vette.

A gyámhivatal az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálata során tehát *a gyermek nevelésbe vételéről döntött*. A Gyvt. 73. § (1) bekezdés b) pontja szerint a gyámhatóság az ideiglenes hatályú elhelyezést követően annak elrendelésétől számított 45 napon belül elrendeli a gyermek nevelésbe vételét. Ebből következően megállapítható, hogy a felülvizsgálat során hozott érdemi döntés meghozatalára *az ideiglenes hatályú elhelyezés elrendelésétől számított 8*

hónap elteltével került sor, ezzel a gyámhivatal a Gyvt.-ben meghatározott határidőt többszörösen túllépte.

A feltárt tényállás alapján a gyámhivatali eljárás ilyen jelentős elhúzódása csak részben vezethető vissza a gyermekvédelmi szakszolgálat szakértői bizottságának határidő túllépésére. Indokolatlan mulasztásként értékelendő, hogy a gyámhivatal az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálata iránti eljárását csak 19 nap elteltével indította meg. Álláspontom szerint az sem elfogadható, hogy az egyébként is késedelmesen elkészült szakmai vélemény kézhezvételét követően csaknem 3 hónap elteltével döntött a gyámhivatal az igazságügyi szakértő kirendeléséről, holott a kirendelést megalapozó szakmai vélemény már korábban rendelkezésére állt.

Mindezek alapján megállapítom, hogy panaszosok gyermeke esetében a gyámhatóság az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálata iránti eljárást késedelmesen indította meg, emellett az igazságügyi szakértő kirendelésére is késedelmesen került sor. A gyámhivatal mindezen mulasztásai hozzájárultak a panaszosok gyermeke ügyében az eljárás indokolatlan és jelentős mértékű elhúzódásához, amely a jogbiztonság követelményével, a tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggő visszásságot okozott, hatásában pedig alkalmas volt arra, hogy a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásságot is okozzon, a jogsérelem közvetlen veszélyét idézze elő.

3. A családbafogadási kérelem elbírálása

A gyámhivataloknak az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálata során is szem előtt kell tartania a Gyvt. 7. § (1) bekezdésében foglaltakat, miszerint a gyermek szüleitől vagy más hozzátartozóitól csak saját érdekében, törvényben meghatározott esetekben és módon választható el. Vizsgálniuk kell annak lehetőségét, hogy van-e a gyermeknek a szülein kívül olyan hozzátartozója, aki alkalmas a gyermek nevelésére, tudja, akarja is vállalni azt. A felülvizsgálati eljárásban a gyámhatóság arról dönt, hogy a gyermek visszakerülhet-e vér szerinti szüleihez, vagy sorsa *családbafogadással*, harmadik személynél történő elhelyezésével rendezhető. *Végső soron a gyermek nevelésbe vételére e lehetőségek hiányában kerülhet sor.*

Egyetértek a Kormányhivatal vezetőjének tájékoztatásával a tekintetben, hogy a családbafogadás lehetőségét a gyámhivatalnak az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálata során kellett vizsgálnia. A nagyszülők családbafogadási kérelme az ideiglenes hatályú elhelyezésről szóló döntést követően érkezett a gyámhivatalhoz, így *annak figyelembevételére és elbírálására csak a felülvizsgálati eljárás során kerülhetett sor.*

Álláspontom szerint a gyámhivatalnak a felülvizsgálat során elsőként kellett volna megvizsgálnia, hogy a családbafogadást kérő nagyszülők alkalmasak-e a gyermek nevelésére, gondozására. A gyámhivatal azonban csak *2023. január 24-én* szerezte be a nagyszülők lakóhelyén készített környezettanulmányt. Az azt készítő gyermekjóléti szolgálat a nagyszülői környezetet, illetve magukat a nagyszülőket is alkalmasnak találta a gyermek gondozására, nevelésére. A családbafogadás lehetőségének vizsgálata az érintett gyermek egyező akarata esetén az ideiglenes hatályú elhelyezés korábbi megszüntetését is eredményezhette volna.

A feltárt tényállás szerint 2023. január 26-án sor került a gyermek személyes meghallgatására is, aki úgy nyilatkozott, hogy *nem* szeretne a nagyszülők háztartásába kerülni. A panaszosok gyermeke 14. életévét betöltötte, és a Ptk. 4:171. § (4) bekezdése szerint, ha a gyermek a 14. életévét betöltötte, abban az esetben a szülői felügyeletére és elhelyezésére vonatkozó döntés egyetértésével hozható, kivéve, ha a gyermek választása a fejlődését veszélyezteti. Mindezekre figyelemmel a gyámhivatal jogszerűen döntött a családbafogadási kérelem elutasításáról. Nem hagyható azonban figyelmen kívül, hogy a kérelem 2022. június 29-én érkezett a gyámhivatalhoz, ám az érdemi döntés nyolc hónappal később, csak 2023. március 2-án született. A családbafogadási kérelmet elutasító PE-12/GYAM/72-31/2023.

számú határozat indokolási részéből az is megállapítható, hogy az első eljárási cselekményre több mint 6 hónappal a kérelem benyújtását követően került sor.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a gyámhatóság a családbafogadási kérelem elbírálásával összefüggő mulasztásával elhúzódó eljárása a jogbiztonság követelményével és a tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggő visszásságot okozott, hatásában pedig alkalmas volt arra, hogy a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásságot is okozzon, a jogsérelem közvetlen veszélyét idézze elő.

4. A határidő túllépés szankcionálásának hiánya

Az Ákr. 51. § (1) bekezdés b) pontja szerint, ha a hatóság az ügyintézési határidőt túllépi, az eljárás lefolytatásáért fizetendő illetéknek vagy az illetékekről szóló törvény szerinti közigazgatási hatósági eljárásokért, vagy igazgatási jellegű szolgáltatások igénybevételért fizetett igazgatási szolgáltatási díjnak (a továbbiakban: díj) megfelelő összeget, ennek hiányában tízezer forintot megfizet a kérelmező ügyfélnek, aki mentesül az eljárási költségek megfizetése alól is. Az Ákr. hivatkozott rendelkezése kizárólag a kérelemre indult eljárásokban alkalmazandó.

A fentiekben megállapítottam, hogy a gyámhivatal a családbafogadás iránti kérelem elbírálása során jelentős mértékben túllépte az ügyintézési határidőt.

A határidő túllépését és az ezzel járó díj visszafizetést az eljáró hatóságnak magának kell az eljárást befejező döntésében megállapítani. Az indokolásnak tartalmaznia kell az ügyintézési határidő leteltének napját. A rendelkező résznek tartalmaznia kell a megfizetésre vonatkozó döntést, és az eljárási költségek viseléséről is ennek megfelelően kell rendelkezni. Ha csak az eljárás-befejező döntés meghozatalát követően derül fény a határidő túllépésére, a visszatérítésről külön végzésben rendelkezik a hatóság.

A határidő túllépésével hozott, de a határidő túllépésére vonatkozó rendelkezéseket mellőző hatósági döntés jogszabálysértő, ugyanis az Ákr. akként rendelkezik, hogy a hatóság hivatalból köteles megállapítani az ügyintézés határidejét, hivatalból tájékoztatja erről – és a határidő túllépésének jogkövetkezményeiről – az ügyfelet.

Az illeték, illetve díj megfizetése a hatóság mulasztásának adminisztratív szankciója, így a hatósági ügy járulékos eljárásjogi kérdéseként kell kezelni az illeték, díj megfizetéséről való döntést, amelyre nézve a hatóság eljárási kötelezettsége fennáll. Ha a feltételei adottak, a hatóság a határozatát hivatalból vagy az ügyfél kérelmére kiegészítheti vagy módosíthatja.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a Gyámhivatal a határidő túllépés és az ebből következő pénzfizetési kötelezettség megállapításának elmulasztásával a jogbiztonság követelményével és a panaszosok tisztességes hatósági eljáráshoz való jogával összefüggő visszásságot okozott.

Összegzés

Az egyedi ügyben a gyámhivatal a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezését követően, még a felülvizsgálat megindítását megelőzően gyermekvédelmi gyámot rendelt a gyermek számára. Álláspontom szerint a gyermekvédelmi gyám rendelésének jogszabályi feltételei azonban hiányoztak, ugyanis a Gyvt. 84. § (1) bekezdés a) pontja szerint a gyámhivatal annak a gyermeknek rendel gyermekvédelmi gyámot, akit ideiglenes hatállyal bentlakásos intézményben helyezett el, és pert indított a szülői felügyelet megszüntetése iránt. Az előzmények ismeretében hangsúlyozom, hogy a Gyvt. a gyermekvédelmi gyám rendelésének két együttes feltételét határozza meg, az intézményi elhelyezés önmagában a szülői felügyelet megszüntetése iránti per megindítása nélkül nem alapozza meg a gyermekvédelmi gyám

rendelését. A szülői felügyelet megszüntetése iránti per megindításának következménye a szülői felügyeleti jog szünetelése, amely tény indokolja a gyermekvédelmi gyám kirendelését. A gyámhivatal az ideiglenes hatályú felülvizsgálat során elsőként megvizsgálja annak lehetőségét, hogy van-e olyan személy, családtag, aki a gyermek nevelését vállalná. Az egyedi ügyben az ideiglenes hatályú döntés meghozatalát követően érkezett is ilyen kérelem a gyámhivatalhoz, a nagyszülők a szülőkkel egyetértésben szeretnék volna családba fogadni unokájukat. Az iratok szerint viszont a családbafogadás lehetőségét a gyámhivatal a kérelem benyújtását követő több, mint hat hónap elteltével, 2023 januárjában kezdte el vizsgálni. Ebből következően a kérelem vonatkozásában is csak jelentős határidő túllépést követően tudott döntést hozni. Az elhúzódó eljárás ellenére ugyanakkor a határidő túllépésére vonatkozó rendelkezéseket (pénzfizetés) mellőzte.

Jelentésemben arra is rámutattam, hogy nemcsak a családbafogadási kérelem elbírálása húzódott el, hanem a gyámhivatal az ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálatát is csak késedelmesen kezdte meg, majd pedig maga a felülvizsgálati eljárás is jelentős mértékben elhúzódott.

Tekintettel arra, hogy a gyámhivatal ideiglenes hatályú elhelyezés felülvizsgálatára irányuló eljárása érdemi döntéssel, a gyermek nevelésbe vételével lezárult, és ezen eljárással összefüggő visszasságok visszamenőlegesen nem orvosolhatóak, ezért a konkrét ügyre vonatkozóan – a határidő túllépéshez kapcsolódó pénzfizetésről való rendelkezésen kívül – intézkedést nem teszek.

Intézkedésem

A jelentésemben feltárt alapvető jogokkal összefüggő visszasság bekövetkezése lehetőségének jövőbeni megelőzése érdekében

1. az Ajbt. 31. § (1) bekezdése alapján felkérem a gyermek- és ifjúságvédelemért felelős belügyminisztert, hogy – a gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörben eljáró fővárosi és vármegyei kormányhivatalok útján, e jelentés megküldésével egyidejűleg – hívja fel valamennyi gyámhivatal figyelmét arra, hogy az ideiglenes hatályú elhelyezés során a gyermekvédelmi gyám kirendelésére vonatkozóan a Gyvt. 84. § (1) bekezdés a) pontjában foglaltakat megfelelően alkalmazzák;
2. az Ajbt. 32. §-a alapján felkérem Pest Vármegyei Kormányhivatal Pilisvörösvári Járási Hivatala Gyámügyi Osztályának vezetőjét, hogy a jövőben az ideiglenes hatályú elhelyezésre vonatkozó döntés felülvizsgálatára irányuló eljárási cselekményeit a határozat meghozatalát, illetve az erről való értesülést követő napon haladéktalanul kezdje meg, eljárásai során a jogszabályi előírásokra tekintettel, azoknak megfelelően és határidőben, kellő körültekintéssel hozzon döntést;
3. az Ajbt. 32. §-a alapján felkérem Pest Vármegyei Kormányhivatal Pilisvörösvári Járási Hivatala Gyámügyi Osztályának vezetőjét, hogy intézkedjen a PE-12/GYAM/72-31/2023. számú határozatnak az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény 51. § (1) bekezdésében foglaltakkal való kiegészítéséről, illetve a panaszosok részére az eljárási határidő túllépése miatt tízezer forint megfizetéséről.

Budapest, 2023. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos